

# 1 LANDTBRUKSMÖTES-FRÅGOR.

*Litteraturblad n:o 10, oktober 1847*

Ehuru denna korta relation torde komma för sent i dagen, för att gagna såsom jemförelse vid det stundande Landtbruksmötet i Åbo, kan det likväl ega sitt intresse att efteråt jemföra utlandets opinioner med våra inhemska jordbrukares, i s.het då de förra hemtas från ett i ekonomiska hänseenden så med Finland likartadt land som Sverige.

Det Svenska landtbruksmöte, som i år afhölls uti Stockholm från d. 5 till d. 9 Juli var det andra »Allmänna» möte i detta land. Dess förhandlingar äro, likasom de från föregående års möte, af största intresse genom den solida erfarenhet och den värma för landtbrukets särskilda icke mindre än fosterlandets allmänna förkofran, de uttala. Bland de frågor, i hvilkas behandling detta allmännare syftsmål förnämligast röjt sig, äro de om nyttan eller skadan af jordegendomens klyfning, af statorparsystemet, af husbehofsbränningen. Det förstnämnda ämnet afhandlades redan på mötet 1846, men är af så stor betydighet äfven i vårt land, att en påminnelse derom väl förtjenar tid och ofta offentliggöras. De båda sednare frågorna utgjorde bland en stor mängd andra föremål för detta års diskussion. Och då de äro utsatta att behandlas äfven på landtbruksmötet i Åbo, vilja vi först här i korthet resumera de Svenska landbrukarens åsichter öfver desamma.

Frågan om bränvinsbränningen var uppställd i följande ordalag:

»Står bränvinsbränningen, på det sätt den nu bedrifves, i det sammanhang med jordbruket, att den genom sin inverkan på boskapskötseln väsendtligen befrämjar ett förbättradt jordbruk?»

I ämnet yttrade sig utförligare tolf särskilda talare, bland hvilka endast tvenne förordade bränvinsbränningen; och församlingen slutade med att genom stor pluralitet uttrycka den opinion: att »bränvinsbränningen ej vore nödvändig för åkerbruket.»

Af flera erfarne possessionaters yttranden framgår, att de sjelfve längre tid idkat bränvinsbränning, men småningom kommit från öfvertygelsen om dess gagnelighet och i stället vinnlagt sig om ett rationellt jordbruk med odling af foderväxter. Vidare hade deras erfarenhet bekräftat, att boskapens utfordring med dessa, deribland äfven den förut till bränvin använda potatisen, gifvit ett vida förmonligare resultat än utfordringen med drank, enligt en af talarens beräkning ända till 50 procents vinst. Det utförligaste af dessa anföranden är Hr. friherre H. Hamiltons, af följande lydelse:

»Då den person, som öfver ifrågavarande ämne skulle kunna lemna de fullständigaste upplysningar, nemligen herr öfverste August Ankarsvärd på Bysta, icke här är närvarande, vill jag såsom för ämnet upplysande meddela några upplysningar rörande erfarenheten på Bysta om bränvinsbränningens nytta för jordbruket. Hvad zifferuppgifterne beträffar, kan jag naturligtvis icke meddela dem fullt med den noggrannhet som de skulle kunna lemnas af egaren sjelf. Då denne 1845 mottog Bysta, lemnade visserligen bruket derstädes årligen ett vackert antal af skeppund smide, men af gårdens åkerbruk hemtade egaren ingen serdeles inkomst. Bysta lemnade blott några kalffvar till Ericsberg. Åkern bestod också blott af några stenfyllda lappar. Såsom exempel på, huru stenfylld jorden var, kan anföras, att 3 till 4 000 lass sten blifvit bortförda från särskilda tunnland deraf. Som det imedlertid gick långsamt med egendomens uppdrifvande och egaren tyckte att hans kreatur ej voro

nog vackra, så beslöt han att resa till England jemte sin inspektor, herr Nyberg – hvars namn väl förtjenar att blifva kändt, såsom namnet på en af de hos oss mest förtrogne med huru ett landtbruk uti stor skala bör drifvas. Begge reste således till England, för att der taga kännedom om orsaken hvarföre jordbruket der vunnit en sådan höjd, medan det i Sverige, om man undantager en något ökad spanmålsproduktion, för öfrigt stått helt och hållet stilla. Vid hemkomsten svarade nämnde mina grannar på mina spörsmål, att hemligheten af engelska jordbrukets förkofran låge deruti, att man 10 der använde halfva ägovidden på odlande af fodervexter och rotfrukter, hvilka sedan användes uti ladugården. Herr Anckarsvärd, som först haft ett stort bränneri, nedlade nu detta, började, i stället att bränna bränvin, att odla rofvor. Denna förändring föll sig väl, enligt hvad han sjelf medgifvit, i början något tung, han fortsatte likväl dermed, och odlar nu på halfva sin jord klöfver och timotei samt jordfrukter, och har derhän uppdrifvit sitt jordbruk, att hans årliga produktion uppgår till 4 000 tunnor spanmål, 4 000 tunnor rofvor samt samma qvantitet potates. Såsom hans granne kan jag intyga, att hans ladugård framvisar de vackraste kreatur, sådana jag, 20 som hittills varit bränvinsbrännare, icke kunnat producera. Detta beror synbarligen på utfodringsättet. Någon annan binäring än boskapsskötseln har han icke satt i stället för bränvinsbränningen. Imedlertid afyttrar han alltjemt ungboskap, hvilken för sitt vackra utseende och goda beskaffenhet i öfrigt blifvit särdeles begärlig. För öfrigt säljer han årligen betydliga qvantiteter af blandsäd, råg och potates till de kringliggande brännerierne, och hemtar nu af sin egendom större årlig kontant inkomst än på den tid, då bränneri fanns på Bysta. Jag har anfört ett exempel mot bränvinsbränningen, jag vill nu anföra min egen erfarenhet, hvartill jag på en mot öfverste 30 Anckarswärds motsatt väg kommit. Då jag mottog Boo, fanns der redan bränneri, och detta for under den resa jag kort derefter företog till Tyskland för att taga kännedom om landthushållningen derstädes. Jag femte min granne här för tillfället hörde då af en utmärkt tysk agronom den sats yrkad, att får, bränvin och raps, det vore medlen för en jordbrukare, att i hast vinna rikedom. Ehuru jag just icke önskade att plötsligen nå ett sådant mål, tog jag likväl underrättelsen ad notam, anlade ett nytt bränneri med 90 kannors ångpanna, antog en tysk, jag måste erkänna det, ganska skicklig bränmästare. Penningeinkomsten var onekligen vissa år vacker nog, 40 men medelst de verkande konjunkturerna, hvad bränvinet beträffar, inträffade ofta att ingen vinst blef att påräkna. När dertill lägges, att spanmål och potates ofta måste inköpas, så låter det väl förklara sig, att, när jag efter 10 à 12 års erfarenhet beräknar de affärer, jag på bränvinsbränningen gjort, blir medelvinsten ringa om ens någon. Härmed vill jag visserligen ej bestrida, att ju bränvinsbränningen kan vara lönande vid portarne af stora städer samt med fördel bedrifvas uti för sådant ändamål upprättade fabriker. Hvad inflytandet på ladugården beträffar, vill jag anföra, att hornboskapen på Boo mistat sina tänder, samt att ungboskapen derstädes ingalunda kan 50 jemföras med min grannes, äfven oaktadt jag på sednare tider användt rotfrukter jemte dranken. Att ej fårskötseln hos oss haft den framgång man väntat, tillskrifva för öfrigt många den orsak, att fåren under vintern erhålla för mycket drank. Erfarenheten från andra länder såsom Danmark, Preussen, England, talar dessutom för den sats, att jordbrukaren bör underlåta bränvinsbränningen.

Man har sagt, att man på landet icke eljest funne nyttig sysselsättning om vintern, men jag skulle tro att landtmannen denna tid har nog att syssla med kreatursskötseln, med den ans fodret erfordrar, att icke tala om sysselsättning med landmannaslöjder. Men äfven om dessa andra utvägar till verksamhet saknades, skulle likväl ingen verksamhet vara bättre än en förderlig sådan. Man talar om att förädla jordens alster, men jag lemna derhän värdet af en förädling som är förderlig, och om äfven, så länge nationen ej afsagt sig bruket af bränvin, bränvinsbränningen ej kan undvikas, så bör likväl alltid lifligt önskas att denna näring icke längre fästes vid jordbruket, utan att detta sednare lossas ur den förras band. Jag anhåller, att landsbruksmötet behagade till protokollet yttra den tanka att bränvinsbränningen bör skiljas från landbruket, för hvilket den ingalunda kan betraktas såsom nödvändig».

10

I sammanhang med nyssnämnde fråga diskuterades äfven den om bränvinslagstiftningen med afseende på allmänna sedligheten och landtbrukets bästa. Märkligt är att finna, huru de flesta, som yttrade sig häröfver, delade den åsigt, att fri täflan äfven i denna industri, och till följd deraf stora bränneriers anläggande i städerna, i båda nämnda afseenden vore det förmonligaste. Vi hafva för vår del länge erkänt rättigheten af denna åsigt, öfvertygade, att fylleriet endast i stående upplysning har sitt botemedel. Särskildt måste man anse, att, jemte öfriga fördelar af brännerirörelsens förflyttning från hvarje koja, varans låga pris skulle göra den ringa aktad och brukad äfven i böndernas samkväm.

20

Uti den andra frågan, om Statorparsystemet, voro talarens åsikter mera delade. Alla erkände gagnet för egendomsägaren sjelf, att vårda om arbetarens både andliga och lekamliga fortkomst, genom tillräcklig lön eller stat, genom inrättande af sparkassor, skolor o. s. v. Men flere ansågo, att förnämligast i de trakter, i hvilka egendomens jordrymd är ringa, inrättandet af jordtorp bringar egaren förlust. Mången åberopade dock egen erfarenhet för den åsigt, att jordtorp, hvilka lemna ständigvarande och till följd deraf kunnigare och dugligare arbetare, bringa egendomen större gagn, än både statorpare och tjänstfolk i husbondens kost.

30

En väsentlig omständighet härvid synes det enligt de lemnade upplysningarna vara, att jordtorparen genom bestämda föreskrifter och nödigt förskott af husbonden ledes att odla jorden i vaxelbruk, hvarigenom äfven en mindre jordlott kan gifva en för familjens underhåll tillräcklig afkastning. Både sådden och skörden af rotfrukter kan då ombesörjas af torparens hustru och barn, utan ökad arbete för mannen. Vid det ännu allmännaste jordbruket i Sverige, hvilket äfven i Finland är det nästan utan undantag öfliga, behöfver jordegaren en så stor ängsmark som möjligt; och ängen visar sig nästan öfverallt otillräcklig i förhållande till åkern. Så sker det, att jordtorparen erhåller obetydlig, oftast ingen äng, utan nödgas med mycket arbete och tidspilla uppsamla sitt lilla höförråd kring skogsbackar och kärr. Den ringa fodertillgången verkar till en mager åker, och så måste större åkerrymd och hvarannat eller tredje års träde ersätta den bristande gödningen, medan åkerns storlek och dåliga dragare hindra en tillbörlig skötsel. Vid sådana förhållanden är det föga förvånande, om äfven jordtorp sällan föda arbetaren, utan blott erbjuda egendomsinnehavaren ständig förtret och skada genom åboernas skuldsättning, utarmande och afflyttning.

40

50

Densamme friherre Hamilton, hvars anförande nyss äfven blifvit citeradt, anförde äfven med anledning af denna fråga, att han på sina egendomar förmått torparena till vixelbruk med 8 års omlopp, gifvit dem härtill nödigt förskott, hvilket de inom 3 år återbetalat, medan de numera alla äro välmående åtminstone väl bergade.

Af allt visar sig, att ingen pålitlig beräkning, öfver fördelen af jordtorparens eller s. k. spanmålstorparens användande kan anställas, om man icke afser den högsta möjliga skörd af jorden, d. ä. en skörd, sådan den endast genom ett rationelt landtbruk kan frambringas. I närvarande tid visar sig, att äfven större jordlotter knappt kunna tillfyllestgöra en stigande folkmängds och stigande bildnings mångfaldigade behofver. Och för de små jordlotterna isynnerhet är en förbättrad method den enda utvägen. Man kan derföre med skäl påstå, att vixelbruket är nödvändigare för torparen än för egendomsherren; ehuru, om i sjelfva verket jordtorparen sålunda blir den bästa och förmonligaste arbetaren för egendomen, denna nödvändighet äfven gäller egendomens arbetskostnad. Resultatet blir således det naturliga, att samma method, som ger den största brutto afkastning, äfven verkar till den billigaste arbetskostnad.

Vid första allmänna Landtbruksmötet 1846 utgjorde, såsom ofvan nämndt, förhandlingen angående jordens styckning en af de mest intressanta. Frågan har äfven varit väckt i den Finska Tidningslitteraturen; och föga kan något ämne vara mera förtjent af att i densamma afhandlas.

Ingen menskelig beräkning kan för Finland motse annat än en långvarig fred, under hvilken landets industri eger det lyckligaste rådrum för sin utveckling, och befolkningens tilltagande lofvar att ostördt fortgå i samma proportion som under de sednast förflutna 40 åren. Tänker man sig då folkmängden i landet fördubblad inom ytterligare femtie års förlopp, så måste jordbruket då såsom nu utgöra hufvudnäringen för denna befolkning. Antager man, att jordegendomen då icke vore fördelad på flera händer än i närvarande stund, så beräknar man i vår tanke lågt, om man anser, att  $\frac{2}{3}$  delar af folket, d. ä. två millioner människor i landet, skulle komma att utgöras af besittningslösa arbetare. Hvad detta har att betyda för sedligheten och välståndet, det bevisar pauperismen i Europas för närvarande mest befolkade länder.

Men i enlighet med vårt blads plan förbigå vi här all särskild tillämpning, betraktande frågan blott ur dess allmänna statsekonomiska synpunkt. Det nyssnämnda må blott antyda dess praktiska vikt äfven i vårt land. Ingen fosterlandets vän kan derföre, såsom vi tro, utan största deltagande följa, hvad andra länders insigt och erfarenhet erbjuder för dess afgörande.

På det Svenska Landtbruksmötet var densamma redigerad i följande ordalag:

»Har man bestämd erfarenhet, att jordens allt för långt drifna styckning verkat menligt på den mindre landtbrukarens sedliga och ekonomiska tillstånd?»

Denna redaktion anmärktes vara felaktig, såsom den är, emedan en »för långt drifven styckning» måste vara detsamma som en menligt inverkande. Utan afseende derpå afhandlades dock ämnet både ur en allmännare synpunkt och ur synpunkten af den erfarenhet, jordens styckning i Sverige särskildt gifvit vid handen.

Ur den allmännaste synpunkt behandlades ämnet af den så berömligt kända Expeditionssekreteraren Richert. Hans tal är genom klarhet,

korthet och slående bevisning så utmärkt, att det väl förtjenar anföras i sin helhet. Det lyder:

»I afseende på erfarenheten, såsom grund för bedömandet af förevarande fråga, instämmer jag fullkomligt i det skriftliga yttrande, som inkommit från min embetsbroder lagman von Röök. Det är mer än 30 år sedan jag började tjenstgöra såsom domare; och jag har under denna tid haft tillräckligt tillfälle att se, huru välgörande för den fattigare folkklassen det varit, att kunna förvärfva äganderätt, eller säker besittning för längre tid, å mindre jordlotter, och huru litet således denna styckning af jorden haft menligt inflytande på trefnaden eller sedligheten hos nämnde folkklass. Möjligtvis kan erfarenheten i orter, dem jag ej känner eller under omständigheter, hvilkas orsaker här ej kunna undersökas, hafva gifvit anledning till andra slutsatser. Jag tror dock, att en samhällsfråga, så viktig och så genomgripande som denna, ej får bedömas endast efter spridda erfarenhetsrön. Jag kan ej förstå annat, än att den måste betraktas från en högre synpunkt, från den nemligen, som antydes af sjelfva principen för det rättsförhållande, hvori frågan äger sin egentliga betydelse; och med all aktning för den mening, som blifvit yttrad mot vådan af att vid ett så beskaffadt möte som detta ingå i principfrågor, kan jag ej underlåta att som hastigast vidröra, hvad jag i detta hänseende funnit nödigt för att stadga ett omdöme i saken.

Men vid formen af frågan måste jag först anmärka, att, genom en cirkel i uppställningen, svaret kommit att inläggas i sjelfva frågan. Den omtalar en *alltför långt drifven* styckning af jorden, och detta måtte vara detsamma som en styckning, hvaraf någon skada eller något mehn följer. Då denna följd nu förutsättes såsom gifven, kan väl frågan icke annorlunda besvaras, än med Ja. Ville man åter med *alltför långt drifven* förstå en styckning öfver hvad gällande lag tillåter, så ligger svaret likaledes i frågan, emedan öfverträdelse af lag alltid måste vara menlig, åtminstone för sedligheten. När frågan således icke klart uttrycker, hvad de anförda orden rätteligen skola beteckna, blir tydningen underkastad det subjektiva tycket; men på någonting så obestämdt som detta, kan väl svårligen byggas en bestämd erfarenhet, eller derom afgifvas intyg.

Finnes nu ingen måttstock för, hvad som verkligen menas eller bör menas med *alltför långt drifven* jordstyckning – och någon sådan lærer omöjliggen kunna utfinnas under de ytterst skiljaktige lokalförhållanden, som här i landet äga rum – så torde frågan, sådan den nu är framställd, få för alltid förblifva obesvarad. Men den kan gifva anledning till en annan fråga: är det för välstånd och sedlighet gagneligare att vara kapitalist, än att vara jordägare, och tilltager gagneligheten i detta afseende i den mån kapitalbeloppet minskas, det vill i förevarande fall med andra ord säga: har ägaren af ett litet kapital mindre garanti för sin framtida bergning och sedlighet, om han nedlägger detta kapital i ett jordstycke, än om han behåller kapitalet för att lefva på ränta? Jag bekänner, att detta icke är min öfvertygelse.

Men jordstyckning sker ej blott genom *köp* af den, som äger kapital, utan äfven genom *arrende* af den, som ej har medel till köpskilling. En arrendator åter är närmast jemförlig med den så kallade jordtorparen. Andra frågan blir således: äger den, som innehar arrende å ett jordstycke, vanligtvis på längre tid, mindre

garanti för bergning och sedlighet, än torparen, som brukar ett lika jordstycke mot dagsverksskyldighet och med äfventyr att bli bortkörd efter uppsägning? Äfven i denna del är jag af motsatt mening.

Att ett vidtomfattande jordbruk drifves med mera besparing och följaktligen med större behållen afkomst, än ett mindre, der brukaren använder endast sina egna krafter, torde böra antagas; men för samhället i det hela är det deremot tvifvelsutan mindre gagneligt, att några så stora jordägare, som drifva sin rörelse och aflöna sina arbetare på fabriksmanér, kunna lefva i öfverflöd, än att ägare eller  
10 sjelfständige brukare af små jordlotter i mångfaldigt större antal lefva af eget arbete och i egna hem njuta trefnad och belåtenhet, hvarigenom frestelserna till afvikelser från sedligheten hos denna stora mängd af människor ofelbart minskas.

Mången skall det kanske förefalla besynnerligt, att man talar så mycket om sedlighet vid ett åkerbruksmöte. Så förefaller det icke mig. Målet för åkerbruk, såsom för all materiel förkofran, är, efter min tanka, icke människoslågtets gödning, utan människoslågtets civilisation; men civilisationens högsta mål är sedligheten. I och med  
20 Detsamma man talar om sedligheten, talar man äfven om friheten. Dem emedan äger ingen skilnad rum. Friheten är sedlighetens, likasom hela menniskoandens lifselement. Man står således här vid tidens stora fråga, frihetens stora fråga.

Men friheten sedd från den yttre sidan, förverkligas i staten genom rättsidéen. Sedligheten förutsätter rätten. Det som är orätt, kan ej bli sedligt eller befrämja sedlighet. Man måste derföre veta hvad som rätt är i förvarande fråga; och detta kan ej vara annat, än att det ej må betagas någon medborgare i staten, att förvärfva egendom, lös eller fast, stor eller liten, allt efter som hans omständigheter medgifva  
30 honom att tillfredsställa sitt behof af mensklig utveckling och förädling. Detta behof är lika för alla, och möjligheten att uppfylla det, måste tillkomma hvarje människa, utan åtskilnad mellan rik och fattig. Upphofvet till all rikedom ligger i rättigheten att förvärfva för dem, som börjat med att äga intet. Ingen födes med egendomsklump på ryggen. Den rikes skatt är ej annat, än det fulländade arbetet. Den fattige har till bruket af sina armar lika god rätt, som den rike till sina kornsäckar. Han har samma rätt att förvärfva, som den rike att behålla det redan förvärfvade. Med det samlade kapitalet – den förvärfvade egendomen – är man ock lika berättigad att utöfva den verksamhet, beloppet deraf medgifver, ehvad detta belopp är stort  
40 eller litet. Det större kapitalet bör lika litet i jordbruk, som i annan näring, äga någon laglig makt att förtrycka det mindre. I frågan om frihet i stadsmannaning yttras mycken farhåga, att den stora kapitalisten, som rör sig fabriksmessigt, skall förtrycka den mindre näringsidkaren, som lefver af handtverk. I frågan om jordstyckning åter, drifves uppenbart en annan lära, den nemligen att den stora kapitalisten både bör och skall helt och hållet undertrycka, från medtäflan utesluta den mindre. Detta är en märkvärdig motsägelse, hvartill jag ej söker utleta grunden. Eller skulle det i sjelfva verket vara farligare, att en fattig man på landet köper ett jordstycke,  
50 bygger sig hus, gifter sig och i odlingsarbete söker bergning för hustru och barn, än att en fattig skraddare eller skomakare i stad, ägande sitt förlag, den förre i nål och pressjärn och den sednare i syl och läst, hyrer sig ett rum, blir borgare, gifter sig och söker föda hustru och barn med sina händers verk? Är det blott den sednare, som skall äga full frihet att handla, efter som han finner för sig

gagneligast, eller skall icke denna frihet med lika rätt tillhöra äfven den förre?

Man stöter således åter på den stora frågan. Den heter här: skall den fattige, äfven på landet, vara fri att sjelf råda och styra för sig och de sina? eller skall den rike i evighet vara hans förmyndare?

Fri är den fattige redan. Christendomen har gjort honom fri. Hvad som i denna del en gång är gjordt, kan af mensklig makt ej göras ogjordt. Inga tvångsband, inga lagar kunna nu mera beröfva den fattige friheten att vara man för sig. Det är endast förnuftet, som skall lära honom att tygla och vårda en sådan frihet. Skänk honom då denna tygel, denna vårdare: odla hans förnuft, erkänn hans meniskovärde, hans fria personlighet, och lär honom att sjelf känna den stora och sanna betydelsen deraf. Man skall sedan ej behöfva frukta, det rättigheten att förvärfva jord, att bo i eget hem, att äga hustru och barn, skall »verka menligt på hans sedliga eller ekonomiska tillstånd».

10

Det återopade anförandet af Hr. Lagman v. Röök visar oss en annan domare, som under ett halft sekels utöfning af detta embete funnit: »att de personer, eller hushåll, som haft tillfälle förvärfva sig smärre jordrymder på hemmansegor och bebo egna hus, hafva varit och äro domsagens mest fredliga invånare.» Han tillägger längre fram: »Jag kan icke erinra mig någon af dessa mindre landtbrukare, som under min långa domaretid, i en domsaga af 32 000 invånare, varit anklagad för brott.» Hr. v. R. förordar i s.het denna slags jordafsöndring på 30 à 50 års arrende, antingen att betalas på en gång såsom köp eller genom årlig penningeskatt eller bestämda dagsverken. Ty sådan jord kan besittas utan skatt och tunga till staten, hvarföre dessa små arrendatorer ofta äro mera välmående än hemmansbrukare. Dessutom kan en arbetare sällan samla nödigt kapital, för att köpa en hemmansdel, och vid skuldsättning för köpet eger han icke förmåga att på en gång betala hemmansskatt och dryga intressen. Hr. v. R. slutar med tillkännagifvande af sin tanke, att den Svenska Kongl. Förordn. af 1827 om jords afsöndring och dermed sammanhängande författningar »böra högt skattas och värderas och i framtiden komma att befrämja landets allmänna välmåga<sup>1</sup>.»

20

30

I samma syftning, men från erfarenhetens ståndpunkt yttrade sig friherrarne Raab och Hamilton samt Hr. Björk. Hr. Raab anmärkte mot Hr. prosten Holm, hvilken ansåg de små jordafsöndringarne gynna tidiga giftermål, att dessa ingalunda hindras genom arbetarens besittningslöshet. Också lärer hvar och en medgifva, att äktenskap ingås talrikt nog af spanmålstorparene och drengar. Det är i vår tanke en gifven följd af stigande bildning, att arbetaren icke mera finner sin tillfredsställelse i trälens förhållande till husbonden och hans familj, huru mycken välvilja än å ena sidan, tacksamhet och vanans tillgifvenhet å den andra må ingå i detta förhållande. Menniskan fyller genom att bilda sig sin egen familj en väsendtlig del af sin sedliga bestämmelse; och med stigande bildning ligger det i sakens natur, att hon skall

40

<sup>1</sup> Sedan det föregående redan var satt, hafva Oktober numrorna af *Teknologen* kommit Red. tillhanda, i hvilka en mera omfattande framställning af det Svenska Allmänna Landtbruksmötets för 1847 förhandlingar innehålles. Mötets för 1846 förhandlingar äro i bokhandeln tillgängliga, och hoppas Red., att här anförda utdrag skola lifva en och annan läsare att förskaffa sig den innehållsrika skriften. Dess titel är: *Berättelse öfver förhandlingarne vid det första allmänna Svenska Landtbruksmötet i Stockholm 1846.* (2 Rdr. Bko.)

50

sträfvä till detta mål. Det är då klart, att den, som eger eget tak öfver sitt hufvud och någon jordbesittning för sin och sin familjs näring, i hvarje fall kan med bättre utsigt för framtiden ingå äktenskap, än den arbetare, som är hänvisad blott på förtjensten för dagen. Och Hr. Raab's med andras öfverensstämmande yttrande, att den bofaste arbetaren är dugligare och pålitligare, äfvensom att sjelfva utsigten till hennes relativa oberoende måste utgöra en kraftig sporre för hvarje arbetares flit, omtanke och sedliga vandel, torde knappt kunna motsägas.

- 10 Den nyssnämnda prosten Holm var den enda bland talarena för den motsatta åsigten, som kunde uppbjuda något gällande skäl till dess försvar. Äfven han ansåg dock, att en jordstyckning i öfverensstämmelse med 1827 års lag, hvilken bestämmer sex tunland jord såsom minimum för en jordlott, kan vara gagnelig. Men han anförde, att i hans pastorat, i Norrland, endast vid få jordafsöndringar denna lag blifvit iakttagen, utan funnos der till mer än hundrade lägenheter af mindre omfång, ända till 1/2 tunlands vidd och derunder. Lagen eluderades sålunda, att arbetarene mantalsskrifvas såsom backstugusittare, då ingen kan förhindra hemmansegaren att åt dessa tillika upplåta
- 20 ett jordområde, huru ringa som helst. Följden hade enligt Hr. H.s uppgift varit, att på socknens 3 000 invånare år 1841 funnos 750 fattiga. Ingen annan af mötets medlemmar hade en liknande erfarenhet att åberopa. Det synes dock antagligt, att antalet af inhysingar och backstugusittare här skulle varit ungefär detsamma, som nu antalet af de små arrendatorerne. Och att de fattiges antal derigenom icke blifvit mindre, synes mer än sannolikt.<sup>1</sup>

- Grefve v. Saltza förklarade, att han under ett halft sekels erfarenhet kommit till öfvertygelse om skadligheten af en långt drifven jordafsöndring. Han yttrar, att dugliga dragare äro nödvändiga för jordbruket i
- 30 Sverige, dels för den tunga lerjordens bearbetande, dels för sandjordens uppblandning med andra jordarter. Så snart klyfningen sträcker sig längre, än att detta vilkor kan uppfyllas, måste jordbruket lida. Dessutom påminnte Hr. grefven, att i Sverige rotehållningen förvirrades och försvårades genom de fortfarande hemmansklyfningarne.

- Det förstnämnda skälet måste väl tilläggas stor vikt. Men det förfaller, om derjemte påstås, att hemmansklyfningen i Sverige redan uppnått den grad, att brist på dugliga dragare måste uppstå. Ty afgjort är, att äfven af den sämsta jord t. ex. sex tunland lemna tillfälle
- 40 nog att uppföda nödiga dragare, om blott jordbruket rätt skötes, och fodervexter odlas. Öfverhufvud får man vid frågans afgörande icke glömma, att just ett mindre jordområde föranleder och lättar en sorgfälligare odling, ja tvingar dertill.

- Ännu yttrade sig advokatfiskal Rydqvist åt samma håll men endast genom att anförda det utslitna exemplet af jordstyckningen och fattigdomen i Irland. Hr. Richert upprepade häremot den lika ofta gifna tillrättavisning: att Irlands jord i sjelfva verket har ett ringa antal egare, men att dessa få fördela jorden på *årsarrenden* under betungande vilkor, för att sålunda af den samma utsuga den största möjliga vinst. Hela landets befolkning utgöres så af jordtorpare, hvilka vid årets slut kunna afhysas. Då Hr. Rydqvist äfven sökt vederlägga Hr. Richerts
- 50 ofvan citerade påståenden med det skenskal, att hvarje individs rätt att

<sup>1</sup> Vi erinne derom, huru i Libelits socken i Finland de besittningslösa utgöra halfva folkmängden. Äfven i Sverige skulle väl mångenstädes samma förhållande återfinnas, om icke lag och sed der lättade jordafsöndringen.



besitta så mycket jord, han kunde förvärfva, äfven förutsatte hennes skyldighet att i hvarje fall föda sig sjelf, så besvarade honom Hr. Richert med en hänvisning till förhållandet i öfriga samhällsklasser. Embetsmannen, handlanden, i Sverige numera äfven handtverkaren, eger full frihet att förvärfva egendom och försörja sig hvar och en på sin bana. Men olycka eller sjelfförvållande kan bringa så väl den ena som den andra af dessa till tiggarsstafven, utan att samhällets vård om dem derigenom förverkas. Och jordbrukaren bör väl icke fränkännas samma rättighet, eller ega skyldigheter, hvilka icke åligga öfriga samhällsklasser. Öfverhufvud ger denne Hr. Rydqvists anförande ett lysande prof på den ihärdiga konservatismens sätt att i stället för skäl gifva utnötta allmänna fraser.

Emot Hr. Holms erfarenhet satte friherre Hamilton en helt och hållet motsatt. På en oländig trakt i Nerike hade för 20 år sedan nedsatt sig några lösdrifvare; hvilkas enda yrke var tiggeri. Nu lefva på detta jordområde, af 3 000 alnars längd och 1 200 alnars bredd, femtie trefna familjer, af hvilka väl några icke ega någon jord, utan blott idka något handverk, men de öfriga jemte handslöjd och daglönarearbete odla från 1 till 1/2 tunland jord.

Hr. Björk anförde ganska intressanta exempel för jordklyfningens gagnelighet genom en jemförelse mellan Rhenpfaltz och öfriga delar af Bayerska riket, hvilken utvisade, att invånarenes både sedlighet och ekonomiska bestånd var vida bättre i förstnämnde provins, der jordklyfningen framskridit längre.

Mera bevisande voro dock f. d. riksdagsmannen Anders Bengtsons och Hr. grefve C. H. Ankarswärds vota till förmon för jordstyckning, emedan båda stödde sig på egen erfarenhet. Grefve A. yttrade bland annat: »Det vore onödigt slösa ord att ifrågasätta, huruvida sedligheten skulle lida deraf, att fattige få eget tak öfver hufvudet och egen jordtorfva att bygga sig en bostad på. De fakta, som prosten Holm anför, voro vist nedslående, men de bevisade dock ingen ting, förrän den värde talaren visat, i hvad grad fattigpersonalen tillväxt just till följd af jordstyckningen, samt ådagalagt, huru förhållandet härutinnan, jemfördt med det närvarande, var för 50 år tillbaka, huruvida proportionen mellan besutna och fattiga då var annorlunda» m. m., Dr. Engström, som berest Norrland och Lappmarken, meddelade uppgifter, som ledde till andra slutsatser än prosten Holms.

Slutligen bör det nämnas, att Hr. E. Nonnen och J. Th. Rathorst, båda erkända vetenskapliga agronomer, talade för nyttan och nödvändigheten af besutna arbetare, såsom vilkor för jordbrukets förkofran och landets högsta möjliga uppodling. Den sednare erinrade äfven derom, att den stigande befolkningen i Sverige hufvudsakligen är hänvisad på jordbruket såsom det enda medel till försörjning; hvarföre han ansåg, att det icke ens kunde sättas i fråga, om denna befolkning borde blifva en här af backstugusittare och statorpare, eller ett stånd af besutna jordegare och arrendatorer.

Så förenade sig dessa skilda talare, ur allmän statsekonomisk och moralisk, ur den vetenskapliga agronomins och ur en daglig erfarenhets synpunkt, alla för samma åsigt; medan de annorlunda tänkande voro lika få (de nämnda tre) som deras skäl voro dels osäkra, dels lätt vederlagda. Vi bekänne, att vi anse denna diskussionens gång, om den också icke föranledde till någon opinionsyttring å Landtbruksmötets vägnar, innebära tillräckliga bevis för frågans afgörande, må man än söka blott en på auktoritet beroende visshet eller en strängt pröfvad insigt och öfvertygelse i ämnet.